

ישראל והמלחמה בזירה הצפונית: יעדים ואתגרים

02.07.2024 | יוסי קופרווסר | written by

עיקרי דברים:

- מלחמה מול חזבאללה נועדה לא רק לטפל באיום הסמוך לגבול, אלא גם ביכולתו להזיק לישראל בעזרת טילים ארוכי טווח. עם זאת, חשוב לזכור כי כל מלחמה כזו סביר להניח שתסתיים בהסדר. השאלה היא רק איך יתעצב ההסדר, ובאיזה שלב של המלחמה.
- אופן ההתנהלות של נצראללה תלוי מאוד גם באופן שבו תסתיים המלחמה בעזה. אם חמאס יצליח להכריז על ניצחון מול ישראל ולא יוסר מהשלטון, חזבאללה יתקשה לצאת מהמערכה ללא הישג שיוכל להציג לציבור בלבנון. לפיכך, ישראל מוכרחה לסיים את העבודה ברצועה מעמדת כוח עוד קודם שתתפנה לסילוק האיום מצפון.
- יש סבירות גבוהה שמלחמה בלבנון תתרחב וגם תכלול מעורבות ישירה ועקיפה של איראן. בתסריט כזה ישראל מוכרחה לשמר את התמיכה האמריקנית ושיתוף פעולה צבאי. בין היתר, היא נדרשת לייצר הצהרות פומביות על כך שתעמוד לצידו של צה"ל ביום פקודה.
- את התמיכה האמריקנית יש לנסות למנף גם ללחץ על חזבאללה, שיכפה עליו הסכם שיענה על צרכיה הביטחוניים של ישראל וימנע את התעצמות המערכה לכדי מלחמה כוללת.
- מלבד תשתיות צבאיות, ישראל צריכה לגבש לעצמה סדרת מטרות "אזרחיות" המשמשות את חזבאללה בלבנון למלחמה מול ישראל, דבר ההופך אותן למטרות צבאיות לגיטימיות.

מבוא

ישראל מנהלת מאז 7 באוקטובר 2023 מערכה של חילופי אש בעצימות בינונית מול חזבאללה בגבול הצפון, במקביל למלחמה מול חמאס ברצועת עזה. זוהי מערכה המתאפיינת בהסלמה מדורגת אך מבוקרת ונשלטת משני הצדדים, שמשיקוליהם השונים מעדיפים לא להרחיבה למערכה בעצימות גבוהה, העלולה לכלול גם תמרון קרקעי. אחד האילוצים העיקריים על חופש ההחלטה של ישראל ביחס למערכה בצפון הוא הצורך בהשבת עשרות אלפי תושבי רצועת הגבול שפונו מאז אמצע אוקטובר מבתיים. במקביל, מלבד ירי על בסיסים צבאיים חזבאללה משגר מאז תחילת המלחמה ללא הרף טילים, רקטות וכטב"מים לעבר יישובי הצפון, המסב נזק לא מבוטל גם ליעדים אזרחיים.

עוד בימיה הראשונים של המלחמה התעצבה התפיסה כי המאמץ העיקרי של צה"ל נעשה מול חמאס בעזה, וכי מול לבנון היעד הישראלי הוא להרחיק את חזבאללה מעבר לנהר הליטני. המטרה של יעד זה הייתה להבטיח לאורך זמן את שלומם של תושבי יישובי קו הגבול, כך שיוכלו לחזור לבתיהם ולשקם את האזור מבלי לחשוש מידי שטוח מסלול לעברם או מניסיונות חדירה של כוח רדואן. אולם חשוב לזכור שהרחקת חזבאללה מהגבול היא רק מרכיב אחד של ההתמודדות מול ארגון הטרור השיעי.

ישראל אכן יכולה להרחיק את חזבאללה מקרבת הגבול בדרום לבנון באמצעים דיפלומטיים, או במידת הצורך גם באמצעים צבאיים. ניתן להניח שלצה"ל יש תוכניות מבצעיות לשם כך, אף שזו לא מטרה קלה: הארגון השיעי מקיים נוכחות משמעותית לכל רוחב הגזרה, כולל במתחמים תת-קרקעיים, ואוגר הרבה מאוד אמצעי לחימה מדרום לליטני. גם זו סיבה נוספת שבגינה חשוב להרחיק אותו מהאזור.

הבעיה מול חזבאללה, עם זאת, אינה רק עצם הנוכחות שלו על הגבול. יש לארגון די כלי נשק שיכולים להגיע עד לעומק ישראל ☒ והם אינם מוצבים בהכרח בקרבת הגבול. האיום שלו עלינו מושתת על עשרות אלפי רקטות שרובן יכולות לפגוע בנקודות רבות בצפון ישראל, וחלק לא מבוטל עשוי גם להגיע לעומק הארץ. חלק מהרקטות הללו עברו שדרוג מהותי, והן מסוגלות לפגוע במטרתן בדיוק מרבי. זו בעיה מהותית, וגם הסיבה לכך שבטווח הארוך אין די בהרחקת חזבאללה כך שיישאר רק מצפון לליטני.

בסופו של יום, סביר להניח שכל מערכה מול חזבאללה תסתיים בהסדר כזה או אחר. לפיכך, השאלות החשובות שפתוחות כעת הן כיצד יתעצב ההסכם, באיזה שלב של המערכה הוא יושג, וכיצד ניתן יהיה לוודא את יישומו. התשובות לשאלות אלו תלויות במידה רבה בשאלה אם ההסכם יושג מעמדת כוח ישראלית. זו יכולה להיווצר בעיקר אם ישראל תכריע באופן ברור את המלחמה נגד חמאס בעזה ותמשיך לגבות מחזבאללה מחיר כואב על המשך התוקפנות של הארגון. בתנאים כאלה קיים סיכוי מסוים, גם אם לא גבוה, להשיג הסכם בדרכים מדיניות וללא הסלמה נרחבת, שיישם הלכה למעשה את החלטה 1701 של מועצת הביטחון בדרום לבנון. משמעות הדבר, בפועל, היא הסדר שבמסגרתו חזבאללה יסיג את כוחותיו מדרום לליטני ויפסיק את האש, מה שיפתור את בעיית תושבי הצפון ויאפשר להם לחזור לבתיהם.

חשוב לזכור שחסן נצראללה לא החליט להתחיל לירות משום שהוא רוצה לפגוע דווקא ביישובי הצפון או להביא להיעלמותה של ישראל, למרות שזהו חזונו, אלא כביטוי של סולידריות עם חמאס, וכחלק המאמץ להסיט את היכולות והמיקוד של צה"ל מעזה ולהפנות אותם גם לצפון. בנוסף, הארגון השיעי פעל מול ישראל כדי לעמוד בציפיות של חמאס ושל איראן. אלה השיקולים המרכזיים שלו, והם ממשיכים להיות רלוונטיים כל עוד הלחימה בעזה נמשכת וקיים סיכוי שחמאס ימשיך לשלוט בעזה גם ב"יום שאחרי" המלחמה.

חזבאללה רוצה להציג הישג בתמורה להסדר מדיני

מכל זה עולה שהמשך המערכה בצפון תלוי במידה רבה באופן בו תסתיים הלחימה בעזה: אם היא תסתיים בניצחון ברור של ישראל, נצראללה עשוי לחזור לשולחן השרטוטים, וייתכן שיהיה מוכן להפסיק את האש וללכת להסדר מדיני ² בעיקר אם יוכל להצביע על הישג כלשהו בפני עמו.

ניצחון ישראלי בעזה, אגב, צריך לכלול שלושה רכיבים: מיטוט היכולות הצבאיות של חמאס, שחרור החטופים ומיטוט השלטון האזרחי של ארגון הטרור העזתי כך שיהיה ברור שאין לו סיכוי לחזור לשלטון בעזה. ברקע הרכיבים הללו אפשר גם למנות את הפגיעה הנרחבת בתשתיות בעזה, המעידה על עוצמת הנזק שישראל יכולה להסב לאויביה ³ וכל זאת מבלי להמעיט מחומרת הנזק שאלה, ובראשם חזבאללה, יכולים לגרום לה.

מנגד, אם המלחמה ברצועה תסתיים כאשר חמאס מכריז על ניצחונו על צה"ל, ויחיא סנואר ישב שוב על ספה במרכז ההריסות בעזה ⁴ המצב יהפוך מורכב יותר גם מבחינת נצראללה. מחד גיסא הוא יתקשה יותר לומר שהוא נוצר את האש, משום שניצחון של חמאס יציב בפני חזבאללה אתגר: איך יכול להיות שחמאס ניצח את ישראל, והארגון השיעי, שנחשב עוצמתי וגדול הרבה יותר, מתקפל? שיקול נוסף שידרבן את נצראללה להמשיך במערכה הוא שגם ניצחון של חמאס ⁵ במובן של הישרדותו בשלטון ⁶ לא ישלים את כל היעדים שארגון הטרור הציב לעצמו בעזה. הוא ירצה, למשל, להסיר את "המצור" מעל עזה, ולנצל את תנופת הניצחון העזתי כדי להגביר את הלחץ על ישראל. מאידך גיסא, הישרדות של חמאס בשלטון היא המטרה המיידית של חזבאללה ופטרוניו, ואין מבחינתם הכרח ליטול סיכונים נוספים שהתממשותם עלולה לפגוע בו ובלבנון, ואף לטרפד את מאמציו להציג עצמו כמגן של ארץ הארזים.

אחרי כל השיקולים האלה, גם אם תתפתח מערכה מוגבלת ברמה כזו או אחרת, שבסופה יגיעו הצדדים להסדר מדיני, חזבאללה צריך לייצר מצג של הישג למטרותיו הפנימיות. הוא לא יוכל להשלים עם הסדר שישראל תחשוב שהוא מספק מבחינתה, אך לא יניב הישג כלשהו גם לנצראללה. עניין אחר שיש לתת עליו את הדעת הוא העיתוי ומסגרת הזמנים של המלחמה. ישראל צריכה להימנע מלהגדיר סיפים שאין לחצות אותם, בהיותה למודת ניסיון ומודעת לכך שסיפים כאלה נחצים שוב ושוב. הרי ראש הממשלה הציב לאיראן סף של צבירה של 250 קילוגרמים אורניום מועשר לרמה של 20 אחוזים וקבע כי זהו קו אדום ⁷ וכבר מזמן עברנו את הסף הזה, בלי שינוי של ממש. ישראל לא צריכה להיכנס למשחק הזה ולחשק את עצמה בקווים אדומים שרק עלולים לפגוע ביכולת שלה לקבל החלטות מושכלות.

ודאי שהמציאות הנוכחית באופן כללי בלתי מקובלת מבחינת ישראל כרגע, ויש לשנות אותה. כשישראל תסיק שהיא צריכה לצאת לפעולה נרחבת, צריך שיהיה ברור היטב לכול, ובפרט לאמריקנים, כי לא היה מנוס מכך. כשנגיע למצב כזה, נעשה את החישובים על האופן המיטבי לניהול המערכה הזאת, כולל נושא החימושים, מוכנות הכוחות והיערכות העורף. עוד לא הגענו למצב שחובה עלינו לפעול עכשיו, אבל הזמן הולך ואוזל, במיוחד ככל שהלחימה העצימה בעזה

מתקרבת לסיומה, ומתגבר הרושם שאין טעם למתוח את הזמן יותר מדי.

מטבע דברים, אנחנו יודעים יותר על היכולות של חזבאללה מאשר על היכולות של ישראל. צה"ל טוען שיש לו יכולות והפתעות, והלבנונים לוקחים את דבריו ברצינות. מנגד, גם נצראללה טוען שיש לו הפתעות שטרם השתמש בהן. אפילו בלי שנחכה לגלות מה הוא שומר ליום פקודה, חזבאללה צפוי להשתמש באמצעים מתקדמים מאוד בכמויות מרשימות. כאמור, יש לארגון השיעי עשרות אלפי רקטות, טילים נגד מטוסים וכלי שיט, וגם יכולות נרחבות בתחום הכטב"מים, טילים נגד טנקים ועוד. זה כוח מרשים שזוכה לגיבוי איראני, ונתמך על ידי גורמים אסלאמיסטיים קיצוניים שכפופים לטהראן במזרח התיכון. אין להקל ראש ביכולות של חזבאללה. גם אם ישראל תפגע ברבות מהיכולות האלו ותסב לו וללבנון נזק עצום, היא תשלם מחיר לא מבוטל בשדה הקרב ובעורף.

לישראל יש כאמור יכולת לגבות מחיר כבד מחזבאללה ולפגוע ביעדים החשובים לו. תעיד על כך העובדה שעד כה חוסלו כ-350 מפעילי הארגון בדרגות שונות, כולל כמה בכירים שמצויים במעלה ההיררכיה המבצעית שלו. אבל כל זמן שאין הכרח לפתוח שתי חזיתות, מוטב לא לעשות זאת. עדיף להתמקד בדרום, ושם עלינו להשלים את המערכה.

ברפיח אנחנו מצויים בשלב של לחימה פעילה ומתקרבים להשלמת ההשתלטות על העיר, אבל שטחים נרחבים ברצועה אינם נתונים תחת מתקפה של ישראל. כדי להכריע בעזה ולמוטט את חמאס שלטונית, צריך להכניס לשם עוד כוחות ² וזאת על חשבון כוחות שיכולים להיות בצפון. השלמת המערכה בעזה לפני פעולה בצפון נכונה, כאמור, גם מבחינה אסטרטגית, כי רק אז נוכל לפעול מול חזבאללה מעמדת עוצמה, וייתכן שתהיה לנו יכולת להשיג יעדים מוגבלים בדרכים מדיניות, ולא רק בדרך צבאית.

צריך להדגיש כי קיימת סבירות לא מבוטלת שמלחמה בצפון תתרחב ותכלול גם לחימה פעילה נגד איראן. לטהרן יש עניין להגן על חזבאללה, השלוחה העוצמתית ביותר שלה במזרח התיכון, והיא יכולה להכניס את עצמה ואת המיליציות שלה למערכה. ישראל צריכה להתכונן לכך, אך גם להכין את עצמה לפעולה באיראן בלי קשר למה שנעשה בלבנון ובעזה. זאת, משום שהאיראנים מתקרבים לנקודת הפריצה לנשק גרעיני, וישראל מוכרחה לטפל באיום האסטרטגי הזה.

לאור כל זאת ברור שאחד הדברים הכי חשובים בכל אחד מהתרחישים הללו הוא המאמץ לשמור את ארה"ב לצידנו. יכולת ההתמודדות שלנו מול חזבאללה תהיה גדולה הרבה יותר אם וושינגטון תתמוך בנו, לעומת מצב שבו היה תהיה מסויגת ממעשינו. מרכיב אחד של תמיכה כזאת, למשל, הוא שליחת נושאת מטוסים לאזור, הפגנת עוצמה שמדגישה את המחויבות האמריקנית לישראל, ואשר עשויה להתבטא אפילו בהשתתפות פעילה בהתגוננות מול טילים ורקטות שחזבאללה עלול לשגר לעבר ישראל. ארה"ב מבהירה אומנם כי סיוע כזה לא יהיה יעיל באותה מידה כמו בסיכול המתקפה האיראנית ב-14 באפריל, אך כל סיוע הוא רב-חשיבות. גם

בעניין פעולה באיראן נגד תוכנית הגרעין נצטרך גיבוי אמריקני, ואולי אפילו שיתוף פעולה. זהו אינטרס של ישראל וגם של ארה"ב, והן צריכות להיות מתואמות בהקשרים אלה.

סיכום המלצות

- עוד לפני מערכה בצפון, ישראל צריכה להשלים את הלחימה בעזה ולהגיע להישג שייתפס על ידי הכול כהכרעה ברורה. במקביל, צה"ל צריך להכשיר את הכוחות ללחימה בצפון ולרענן את התוכניות הצבאיות, והממשלה צריכה לטפל בעורף, לבחון את ההיערכות להגנה על מתקנים חיוניים ולירי נרחב על הערים בצפון ובמרכז, ולחזק את החוסן האזרחי.
- הממשלה נדרשת לחזק ולהדק את ההבנות ושיתוף הפעולה עם האמריקנים, ולהגיע למצב שגם הבית הלבן יבין שישראל יוצאת למערכת הזאת בלית ברירה, וכי היא אינה ששה אלי קרב. צריך למנף את התמיכה האמריקנית כדי לכפות על נצראללה הסדר מדיני שיענה על צרכיה הביטחוניים של ישראל. כל מצב אחר יחייב את ישראל לפעול צבאית נגד חזבאללה.
- עוד לפני פתיחת המערכה בלבנון צריכה הממשלה להגדיר לעצמה את יעדיה. היעדים הראשוניים צריכים להיות הסגת כוחותיו של חזבאללה מעבר לליטני, כדי לנטרל את האיום שטוח-המסלול שלו על יישובי קו הגבול ולאפשר את שובם של תושבי הצפון לבתיהם בבטחה. היעדים הבאים הם פגיעה מרבית ביכולות ההיזק של הארגון לישראל, ושיפור ככל הניתן של יכולות ההגנה של ישראל אל מול האיום מלבנון.
- מלבד היעדים הצבאיים ישראל תצטרך לתקוף גם תשתיות "אזרחיות" שמשמשות את חזבאללה במערכה. כמעט אין תשתיות אזרחיות שלא מנוצלות על ידי ארגון הטרור, כולל תשתיות דלק, תחבורה, חשמל ועוד. המדינה הלבנונית ויתרה מזמן על המונופול של הפעלת הכוח מתחומה § קרי, על ריבונותה § ולכן אין מניעה ויש כל הצדקה להכביד על חזבאללה ולפגוע בתשתיות הלבנוניות.
- בזירה המדינית הממשלה צריכה לבצע עבודת הכנה מול האירופים והאו"ם, ולשוב ולחדד עד כמה אזלת ידו של האו"ם אחראית למצב הנוכחי. על אף דבריו של שר הביטחון יואב גלנט, ישראל צריכה להשתדל לגייס את הצרפתים למאמץ המדיני § שכן סביר להניח שישחקו תפקיד ממילא בכל הסדר עתידי, הן מתוקף הקשר ההיסטורי שלהם ללבנון והן בשל חשיבותם כחברה קבועה במועצת הביטחון. בעיצוב החלטה 1701 שיחקה פריז תפקיד שלילי מאוד, ולמעשה הבטיחה את התממשות המצב הנוכחי. צריך לדאוג שכיום ישחקו הצרפתים תפקיד קונסטרוקטיבי יותר.
- במקביל, ישראל צריכה לדרוש מהאמריקנים אמירות פומביות על תמיכתם בישראל ומחויבותם לשתף איתה פעולה אם תותקף מלבנון במסגרת מלחמה כוללת.